

شرط نیست و باید خود این مسیر را
پیامید. (۲۴)

بر اساس برخی از روایتها، زنی در حج
نقاب بر چهره افکنده بود. امام باقر علیه السلام او را
از این کار باز داشت. (۲۵)
در آنجا حتی وجود پرده نیز لازم
نیست. زنان باید حجاب را رعایت کنند و
آزادانه به عبادت بپردازند.

معصومان علیهم السلام زنان را به زیارت حرم
اهل بیت علیهم السلام سفارش کرده‌اند. طبق نقل
کامل‌الزیارات، امام صادق علیه السلام زنی به نام
«ام سعید الاحمسیه» را به زیارت امام
حسین علیه السلام تشویق فرمود. (۲۶) بی‌تردید
حرمت حرم اهل بیت علیهم السلام از حرمت مسجد
کمتر نیست. پس می‌توان از این روایات
برای اثبات مطلوبیت حضور زن در مسجد
بهره‌برد.

ثمره حضور در مسجد

مهمترین ثمره حضور در مسجد،
عبادت است. انجام دادن عبادت یا حضور
قلب مطلوب است. عبادت با حضور قلب به
عوامل دورنی عبادت کننده و موقعیت
خارجی، مانند زمان و مکان بستگی دارد؛
برای مثال نماز در برابر در باز کراهت دارد،
چون ممکن است حضور قلب را از میان
ببرد. مناسبترین مکان برای عبادت و راز و
نیاز با خداوند متعال مسجد است؛ زیرا
مسجد خانه خدا است. (۲۷) و بسیار به
جاست که انسان برای بار یافتن به محضر
حق و ملاقات با وی به خانه‌اش بشتابد.
چنانکه آدمی برای یافتن افراد، آنها را در
خانه‌هایشان می‌جوید. (۲۸)

خداوند می‌فرماید: مسجد خانه ذکر
خسدا (۲۹) و خانه تسبیح است. (۳۰) و
جلوگیری از یاد خدا در مسجد، ظلم
است. (۳۱) پس نباید هیچ کس را از ورود به
مسجد باز داشت. چون مسجد جایگاه
عبادت و یاد حق است، انجام دادن کارهایی
که به جنبه عبادی مسجد آسیب می‌رساند،
روا نیست. حتی امام علیه السلام می‌فرماید: «اگر
مسجد را برای روضه‌خوانی چادر بزنند و
فرش کنند و سیاهی بگویند و اسباب چای
در آن بپزند، در صورتی که این کارها به
مسجد ضرر نرساند و مانع نمازخواندن

نشود، اشکال ندارد.» (۳۲)

مسجد، علاوه بر جنبه عبادی، از نظر
روانی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی نیز
اهمیت دارد.

از نظر روانی، وقتی زن وارد مسجد
می‌شود، درست مانند مرد، آرامش می‌یابد و
در این مورد تفاوتی میان زن و مرد نیست؛
«المؤمن فی المسجد کالمسک
فی الماء»

از نظر فرهنگی ما می‌دانیم که مسجد
بهترین مرکز فراگیری مسایل مذهبی است؛
روح نماز را زنده می‌سازند، میان مؤمنان
الفت و محبت پدید می‌آورد و آنها را به هم
نزدیک می‌کند. مسجد بهترین جایی است که
همه افراد جامعه، از هر جنس و باهر سن و
سطح سواد، می‌توانند در آنجا مسایل
مذهبی را فراگیرند. بی‌تردید همه زنان به
مدرسه نمی‌روند. از طرفی تجربه ثابت
کرده است که به سخنرانیهای رادیو و
تلویزیون چندان اهمیت نمی‌دهند و یا کمتر
در این کار موفق می‌شوند. پس باید در
جایی با وظایف دینی‌اش آشنا شود.
حضور در مسجد، زن را آماده می‌کند تا به
روایات گوش دهد و آداب و سنن دینی را
بیاموزد.

از نظر اجتماعی و سیاسی باید گفت که
امروزه حضور زنان در اجتماع و امور
فرهنگی منتهی به دهان یاوه‌گویان و
متحرفان از اسلام است؛ متحرفانی که شعار
آزادی و تساوی حقوق زن و مرد
سرمی‌دهند و اسلام را به تحقیر زن متهم
می‌سازند.

حضور زن در اجتماعات، مسجدها و
نمازهای جمعه نشان می‌دهد که اسلام با
آزادی زن مخالف نیست؛ بلکه باید حریم
حفظ شود. اسلام زن را شبیه مرد نمی‌داند.
آنها در طبیعت و جنسیت فرق دارند، اما در
انسانیت مساوی‌اند و ارزش زن از مرد
کمتر نیست.

نه تنها امروز حضور زن در صحفه
سیاسی مؤثر است؛ بلکه در صدر اسلام
نیز چنین بوده است. داستان سوده، دختر
عمار بن اسک همدانی، و دیگران، که در
کتابها فراوان نقل شده است، (۳۳) بر درستی

این سخن گواهی می‌دهد.

قرآن یادآوری می‌کند که سه زن موسی
را از کشته شدن حفظ کردند و پرورش
دادند: مادر موسی، خواهر موسی و زن
فرعون. این سه زن، با وضعیت سیاسی آن
روز مبارزه کردند تا موسی پرورش یافت.
چنانکه مرد در تلاش و کوشش است،
زنان نیز از جنین ویژگی برخوردارند.
خداوند می‌فرماید: «یا ایها الانسان انک
کادح الی ربک کدحاً فملاقیه» (۳۴) این
خطاب به انسانیت است. سرانجام انسان
به لقاء الله می‌رسد، یا لغای جلال، یا لقای
جمال. بی‌تردید زن و مرد در این راه همتای
یکدیگرند.

پی‌نوشتها:

- ۱- اللغه الدمشقیة، مرحوم شهید اول، کتاب الصلوة، مکان
المنصن، چاپ قدس، ص ۱۱.
- ۲- تحریر الوسیله، امام حسین (ره)، کتاب الصلوة، المقدمة
الرابعة فی المكان، المسئلة ۱۶.
- ۳- تهذیب الاحکام، شیخ طوسی، ج ۳، ص ۲۵۲، فقه، ج
۱، ص ۲۳۸ و ۳۷۲.
- ۴- سنن لایحضره الفقه، شیخ صدوق، ج ۱، ص ۲۵۹.
- ۵- رجال العجاشی، ص ۱۲۴۸، اختیار معرفة الرجال، ص
۲۰۹.
- ۶- رساله فارسی امام (ره)، مسأله ۸۹۴.
- ۷- شرایع الاسلام، محقق حلّی، ج ۱، ص ۱۹۳.
- ۸- الحدائق الناطرة، شیخ یوسف البحرانی، ج ۱۳، ص ۳۶۸.
- ۹- جواهر الکلام، محمدحسن نجفی، ج ۷، ص ۱۷۲.
- ۱۰- وسائل الشیعه، حر عاملی، ج ۷، ص ۲۹۵.
- ۱۱- همان.
- ۱۲- همان، ص ۳۳۸. (به نقل از غریب الاسماء، عبداللّه بن
جعفر العسیری، ص ۱۱۰).
- ۱۳- جواهر الکلام، ج ۱۱، ص ۲۷۰.
- ۱۴- سوره نور، آیه ۶۲.
- ۱۵- زن در آینه جلال و جمال، ص ۲۹۳.
- ۱۶- کافی، ج ۴، ص ۵۲۷. (منته عن الرجل یصلی فی
جماعة فی منزله بمنکه افضل او وحده فی المسجد الحرام
فقال وحده)
- ۱۷- وائی.
- ۱۸- سوره مائده، آیه ۲، «ولا یجرمنکم שתاد قوم ان
صدوکم عن المسجد الحرام ان تمندوا».
- ۱۹- آل عمران، آیه ۹۶.
- ۲۰- جمع، محسن قرآنی، نشر مشعر، ص ۷۹ و ۸۰.
- ۲۱- سوره آل عمران، آیه ۹۶.
- ۲۲- وسبیل التشییم، ج ۱۱، ص ۱۵۳، ۱۵۷.
- ۲۳- تحریر الوسیله، مسأله ۵۲ و ۵۳، (القول فی شرائطه وجوب
حیة الاسلام).
- ۲۴- ۲۵، ۲۶- کمال الزیارات، محمد بن قولویه، ص ۱۱۰.
- ۲۷- توابع الاعمال، ص ۵۵ وسبیل التشییم، ج ۱۰، ص ۳۳۹.
- ۲۸- سوره نور، آیه ۳۶.
- ۲۹- سوره صبح، آیه ۲۸، ۲۰.
- ۳۰- سوره نور، آیه ۳۶.
- ۳۱- سوره بقره، آیه ۱۱۴، ۳۰.
- ۳۲- رساله امام حسین، مسأله ۹۰۷.
- ۳۳- زن در آینه جلال و جمال، آیه الله جوادی آملی، نشر
رجاء، ص ۲۹۵ به بعد.
- ۳۴- سوره الشقاق، آیه ۶.

حضور زن در مسجد

قاسم صادقی پور

جمعی، جامعه را خوب می‌شناسند و در مسایل جمعی همواره حضور دارند و منزوی نیستند. امر جامع، همان مسایل جمعی یک نظام است؛ برای مثال جریان نماز جمعه یک امر جامع است. تظاهرات علیه طاغوت و استکبار، حضور در انتخابات، تأیید رهبری و مسئولان اسلامی، امر به معروف عمومی و نهی از منکر جمعی و صدها نمونه از این قبیل. همه امور جامع شمرده می‌شوند. این نموداری از وظیفه جمعی افراد جامعه است که قرآن آن را ترسیم می‌کند و در این بخش میان زن و مرد تفاوتی وجود ندارد. (۱۵)

زن در مسجد الحرام

مکه کامل‌ترین مصداق مسجد است. نماز فرادی در آن از نماز جماعت در خانه بهتر است. (۱۶) مسجدی که گزاردن یک نماز واجب در آن، سبب آبرو و قبول شدن همه نمازهای انسان در طول زندگی می‌شود. (۱۷) مسجدی که هیچ کس نمی‌تواند به هیچ دلیلی مردم را از ورود به آن باز دارد. (۱۸) کعبه اولین خانه‌ای است که برای عبادت مردم ساخته شد و عبادت کنندگان را به سوی خود جذب کرد: ﴿أَنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا﴾ (۱۹)

مسجدی که هدایت جهانیان را تأمین می‌کند و به هیچ گروه و نژادی اختصاص ندارد: ﴿هُدًى لِّلْعَالَمِينَ﴾ (۲۰) مسجدی که مردم، از همه مناطق جهان، در آن گرد می‌آیند و به عبادت می‌پردازند. مسجدی که اولین نماز جماعت به امامت پیامبر اکرم ﷺ با حضور مردی چون علی بن ابی طالب ﷺ و بانویی چون حضرت خدیجه ﷺ در آنجا برگزار شد. (۲۱)

مسجدی که به سوی آن رفتن (حج) به جا آوردن بر توانگران واجب است: ﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾ (۲۲) در آنجا حضور زن نه تنها جایز است، بلکه واجب است و اجازه سرپرست نیز شرط نیست. (۲۳) علاوه بر این، اگر خطری زن را تهدید نکند، همراهی محرم

الرجل و المرأة (۷)

مرحوم صاحب حدائق در این مسأله ادعای اجماع کرده (۸) و «صاحب جواهر» این ادعا را درست شمرده است. (۹) پس حضور انسان در مسجد ملاک است. جنسیت در این امر دخالتی ندارد؛ بلکه جان آدمی شرف حضور می‌یابد.

زن در نماز جمعه

هرچند روایاتی بر عدم وجوب نماز جمعه برای زنان دلالت می‌کند: (۱۰) ولی هیچ روایتی زن را از این عبادت باز نداشته است. احادیثی نیز بر وجوب نماز جمعه بر انسان و اینکه «انسان» نباید، بدون عذر، سه جمعه پیاپی نماز را ترک کند، دلالت دارد. (۱۱) علاوه بر این، امام کاظم ﷺ روایتی دارد و در آن از وجوب نماز جمعه بر زنی که در مصلائی جمعه حضور یافته است، (۱۲) پرده بر می‌دارد.

مرحوم صاحب جواهر می‌فرماید: روایاتی که بر سقوط نماز جمعه از زن دلالت دارد، تلاش برای رفتن به نماز جمعه را از زنان ساقط می‌کند، زیرا رفت و آمد برای زن دشواری‌هایی دارد؛ ولی وقتی زنی در مصلا حضور یافت و دشواری رفتن بدین مکان از میان رفت، آیا باز هم می‌توان گفت: نماز جمعه بر وی واجب نیست؟ آن بزرگوار سپس پاسخ می‌دهد:

نه، در اصل مشروعیت نماز جمعه برای زن تردید روا نیست. (۱۳)

گروهی معتقدند که نه تنها حضور زن در نماز جمعه صحیح است؛ بلکه گاهی ضرورت دارد؛ چون دین، از آن جهت که بشر را با دید جمعی می‌نگرد، جامعه را دارای وظایفی می‌داند. چنانکه قرآن کریم مؤمنان راستین را چنین معرفی می‌کند:

﴿أَمَّا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَىٰ أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا حَتَّىٰ يَسْتَأْذِنُوا﴾ (۱۴)

مؤمنان راستین کسانی هستند که، هم از نظر عقیده، به خدا و پیامبرش معتقدند و هم از نظر درک مسایل اجتماعی و هوش

آیا خانه زن، مسجد اوست؟ «وَأَرْكَبِي مَعَ الرَّكْعِينَ»

اما آنچه میان فقهاء مشهور شده است که، مسجد زن خانه اوست. (۱) و حتی حضرت امام ﷺ در تحریر الوسيلة می‌فرماید: «وَالْأَفْضَلُ لِلنِّسَاءِ الصَّلَاةَ فِي بَيْوتِهِنَّ، وَ الْأَفْضَلُ بَيْتُ الْمَخْدَعِ» (۲) یعنی برای زنان، نماز در خانه‌هایشان با فضیلت‌تر است و با فضیلت‌تر نماز در بستوی خانه است.

شاید این فتوا به حدیثی که شیخ طوسی در تهذیب آورده است، مستند باشد. به روایت شیخ طوسی یونس بن ظبیان از امام صادق ﷺ چنین نقل کرده است: «خَيْرُ مَسَاجِدِ نِسَائِكُمُ الْبَيْوتِ» (۳)

همچنین شیخ صدوق در من لایحضره فقیه از هشام بن سالم نقل کرده است که امام صادق ﷺ فرمود:

«صَلَاةُ الْمَرْثَةِ فِي مَخْدَعِهَا أَفْضَلُ مِنْ صَلَاتِهَا فِي بَيْتِهَا، صَلَاتِهَا فِي بَيْتِهَا أَفْضَلُ مِنْ صَلَاتِهَا فِي الدَّارِ» (۴)

اما روایت یونس بن ظبیان قابل پذیرش نمی‌نماید؛ زیرا نجاشی و شیخ طوسی او را ضعیف شمرده‌اند. (۵)

روایت دوم در پی بیان این مطلب است که زن نباید در تیررس دید نامحرم نماز گزارد. پس اگر در مسجد پرده‌ای زن را از دید نامحرم حفظ کند، ملاک حکم رعایت شده است.

بنابراین، نماز زن، با حفظ حریم و حدود الهی، در مسجد افضل است؛ چنانکه نماز مرد چنین است. شاید امام ﷺ نیز با توجه به همین مطلب در رساله عملیه خویش می‌فرماید: «اگر بتواند کاملاً خود را از نامحرم حفظ کند، بهتر است در مسجد نماز بخواند.» (۶)

حضور زن در اعتکاف

بر این اساس که حضور انسان - و نه جنس مرد - در مسجد فضیلت دارد، فقیهان فتوا دادند که هر کس، زن یا مرد، می‌تواند در اعتکاف شرکت کند: «و یستوی فی ذلک،